

Eğitim Kuramında İncelemeler

Eğitim Kuramında İncelemeler

Editör:
Oğuzhan ATABEK

Editör: Oğuzhan ATABEK

EĞİTİM KURAMINDA İNCELEMELER

ISBN 978-625-6764-02-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Miletoslu Thales'e...

ÖN SÖZ

Türkçe yayımlanan bilimsel araştırmalar sonucunda oluşan eğitim bilimleri literatüründe, eğitim bilimlerinin alt alanları arasında, aynı görüngüler ile ilgili değişik kavramsallaştırmalar oluşmaya başlamıştır. Hatta aynı bilimsel kuramların eğitim bilimlerinin alt alanlarında birbirlerinden ayrı bir biçimde anlaşıldığı gözlemlenmektedir. Bu ayrılıklar, sözlerin yazımından sözün anlamına ve sözle ilişkili kurama dek etkisini göstermektedir. Örneğin bazı araştırmacılar, “özyeterlilik” sözünü “özyeterlik” ya da “öz-yeterlik” biçiminde kullanarak Türkçe’nin yazım kurallarına da uymayan ayrı bir biçim oluşturmaktadır. Öte yandan, bir inanç olan özyeterlilik, bu tür çalışmalarda “algı” olarak tanımlanarak sözün anlamında da bir ayrılığa gidilmektedir. En üst düzeyde ise, özyeterlilik kuramıyla uyuşmayan bir biçimde, içerisinde “tutum”, “güdülenim” ve “güdü” gibi aslında özyeterliliğin bileşeni olmayan etkenler içeren özyeterlilik ölçekleri geliştirilerek kuramsal bir tutarsızlık oluşturulmaktadır. Kimi çalışmalarda özyeterlilik, algılanan yeterlilik ile eşanlımlı bir sözmüş gibi de kullanılmaktadır. Bu durum, elbette, burada örnek gösterdiğimiz özyeterlilik ile sınırlı değildir.

Bu tür sözdizimsel, kavramsal ve kuramsal ayrışmalar bir yandan eğitim bilimleri içerisinde yaşanmakta iken, diğer yandan, eğitim bilimleri ile diğer bilim dalları arasında da oluşmuştur. Örneğin, psikoloji biliminin en geçerli, en güvenilir, yordama gücü en yüksek ve en güçlü kuramlarından olan zekâ kuramını yadsıyan bir “eğitim bilimi alt kümesi” oluştuğu gözlemlenmektedir. Artık yanlaşlanmış olan “çoklu zekâ kuramı” ve onun uzantısı olan “duygusal zekâ” çevresinde kümelen bir topluluk, zekâ görüngüsünün varlığını büsbütün reddetmektedir. Bu araştırmacıların yazdıkları metinler, örneğin antropoloji, biyoloji, sinirbilim ve psikoloji gibi eğitim bilimleri dışındaki diğer bilim dallarından kopuk kalmakta, bu bilim dallarının ürettiği bilgi ile örtüşmemektedir. Zekânın var olmadığı “inancı” ya da “dünya görüşü” üstüne kurulu bir eğitim dizgesi, öğrencilerin zekâlarının gelişimine katkıda bulunamayacaktır.

Bu tür ayrışma, kopukluk, örtüşmeme ve tutarsızlıklar içerisindeki bir eğitim bilimi literatürü, işbu literatürü okuyacak olan eğitim bilimi öğrencilerinin yetkin birer bilimsel araştırmacı olarak yetişmesine engel oluşturmaktadır. Eğitim bilimleri alanındaki çalışmaların genellikle alt alan çalışmaları içerisinde yürütülüyor olması, söz konusu bu olumsuz duruma olanak tanıyan etkenlerden bir diğeridir. Örneğin eğitim teknolojisi alanındaki araştırmalar çoğunlukla eğitim teknolojisi alanına özgü yapıtlar içerisinde derlenmektedir. Bu durum, eğitim bilimlerinin diğer alt alanları için de geçerlidir.

Türkçe bilim literatürünü, araştırmacıların yetkin bir biçimde yetişmesine olanak tanıyacak bir düzeyden uzaklaştıran diğer bir etken ise Türkiye’de İngilizce eğitiminin amacına bir türlü ulaşamıyor oluşudur. Yüksek lisans ve doktora programlarında çok düşük düzeyde bile olsa İngilizce yeterliliği aranması, başvuru sayısını dramatik bir biçimde düşürmektedir. Türkiye’de, yüksek eğitimde, İngilizce bilmeyen öğrencilerin büyük ölçüde yalnızca Türkçe kaynaklardan yararlandığı bir eğitim yaşanmaktadır. Büyük ölçüde hatta kimi durumlarda bütünüyle Türkçe kaynaklarla eğitim almış işbu öğrenciler, daha sonra öğretim üyesi olmakta ve yine Türkçe yayınlar yapmaktadır. Dünyada bilimsel yayınların yaklaşık %90’ı İngilizce yayımlanmaktadır. Bazı bilim dallarında bu oran %98 düzeyindedir. Saygın dizinlerde taranan dergilerde ise oran yine daha da yükselmektedir. Türk araştırmacıların İngilizce literatüre olan yabancılığı ile söz konusu oranları birlikte değerlendirdiğimizde, Türk araştırmacıların yeterli bir yüksek eğitim süreci yaşamadıkları ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmacıların İngilizce yeterliliği kazanmasının yaşamsal gerekliliği bir yana, başka bir çözüm olarak, İngilizce literatürün sürekli olarak Türkçeye taşınmasının gerekliliği kendisini göstermektedir.

Gözlemlediğimiz bu sorunlara bir çözüm getirmek için, güncel uluslararası bilim literatürünü olabildiğince geniş kapsamlı bir biçimde inceleyerek, eğitim bilimlerinin alt alanlarını hem birbirleri ile hem de eğitim bilimleri dışındaki diğer bilim dalları ile yan yana getiren bir yapıtı oluşturmak istedik. Bu amaç doğrultusunda kendilerine yaptığımız çağrıya, Türkiye’nin ve dünyanın çeşitli saygın yüksek eğitim kurumlarında çalışmakta olan 17 araştırmacı, kitapta okuyacağınız özenle oluşturulmuş bilimsel metinlerle yanıt vermişlerdir. Kitabın oluşmasına emek veren tüm bilim insanı meslektaşlarıma, çağrımıza yanıt verdikleri, özenleri, titizlikleri, sabırları ve güvenleri için teşekkür ediyorum. Hem araştırmacıların Türkiye’de daha üstün bir yüksek eğitim sonucu yetişmesine hem de Türkçenin gelişimine katkı yapma isteğimiz sonucu yayımladığımız bu yapıtın okuyuculara dileğimiz ölçüde yardımcı olmasını umuyoruz.

Oğuzhan ATABEK

26.08.2023

Datça

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Dr. Oğuzhan ATABEK

Kısım I

Eğitim Tarihi

1. Bölüm: Antropolojik Açıdan İnsanın Bilişsel Gelişimi

Dr. Öznur GÜLHAN, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7756-6641

Dr. Ayla SEVİM EROL, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7776-3864

Dr. Çilem SÖNMEZ SÖZER, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2818-5364

2. Bölüm: Eski Mezopotamya'da Eğitim

Dr. Yusuf KILIÇ, Pamukkale Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8024-8521

Dr. Tuğba SABUNCUO

ORCID No: 0000-0002-0126-293X

Kısım II

Eğitim Felsefesi

3. Bölüm: Aydınlanma İçin Etik Eğitimi

Dr. Berfin KART TEPE, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

ORCID No:0000-0003-2573-3086

4. Bölüm: Demokratik Eğitim ve Kozmopolitanizm: Güncel Bir Değerlendirme

Dr. Devrim KABASAKAL BADAMCHI

Charles University ve Leiden University

ORCID No: 0000-0002-7766-664X

Kısım III

Gelişim & Öğrenme

5. Bölüm: Özdüzenleme ve Özdüzenlemeli Öğrenme

Dr. Eylem Gökçe CENGİZ, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4132-7811

6. Bölüm: Kültür ve Psikoloji Bağlamında Bireycilik-Toplulukçuluk ve Benlik Kurgusu

Dr. Hülya ERCAN, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0442-4121

7. Bölüm: Müzik Eğitiminin Bilişsel Yetenekler Üzerindeki Etkisi

Dr. Sabahat BURAK - Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8210-8175

Kısım IV
Öğretme

8. Bölüm: İlkokulda Yazma Eğitimi

Dr. Ayşe Nur KUTLUCA CANBULAT, Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0010-7898

9. Bölüm: Bilişsel Tanı Modelleri Kullanılarak Beceriler Düzeyinde Ayrıntılı Olarak Bireyselleştirilmiş Geribildirim

Dr. Gizem UYUMAZ, University of Iowa
ORCID No: 0000-0003-0792-2289

Kısım V
Eğitim Teknolojisi

10. Bölüm: Sanal Öğrenme Ortamları

Dr. Erkan ÇALIŞKAN, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2309-1406

11. Bölüm: Eğitim Teknolojisi Alanında Tasarım Temelli Araştırma

Dr. Dilara Arzugül AKSOY, Bayburt Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0666-8362
Dr. Hamza POLAT, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9646-7507
Dr. Engin KURŞUN, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5649-8595

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	vi
Bölümler ve Yazarları.....	ix

KISIM I EĞİTİM TARİHİ

1. BÖLÜM

ANTROPOLOJİK AÇIDAN İNSANIN BİLİŞSEL GELİŞİMİ

1.1. Giriş.....	5
1.2. İnsanın Evrimi.....	6
1.2.1. Bipedalizmin kökenleri.....	14
1.2.2. Beynin evrimi.....	15
1.3. Homininlerin Bilişsel Kapasiteleri.....	19
1.3.1. İnsanlar nasıl öğreniyorlar?.....	19
1.4. Sonuç.....	23
Kaynakça.....	25

2. BÖLÜM

ESKİ MEZOPOTAMYA'DA EĞİTİM

2.1. Giriş.....	36
2.2. Eski Mezopotamya'da Okul ve Okulun Öğretim Programı.....	36
2.3. Sonuç.....	47
Notlar.....	48
Kaynakça.....	49

KISIM II EĞİTİM FELSEFESİ

3. BÖLÜM

AYDINLANMA İÇİN ETİK EĞİTİMİ

3.1. Mendelssohn ve Kant'ta Aydınlanma ve Eğitim İlişkisi.....	54
3.2. Mendelssohn ve Kant'ta Özgürlük ve Aydınlanma İçin "Eğitim".....	56
3.3. Kant'ta Eğitimin Etik Temelleri.....	61
3.4. Sonuç: Etik Eğitime Neden İhtiyaç Duyarız?.....	64
Kaynakça.....	68

4. BÖLÜM

DEMOKRATİK EĞİTİM VE KOZMOPOLİTANİZM: GÜNCEL BİR DEĞERLENDİRME

4.1. Giriş.....	70
4.2. Demokratik Eğitimin Mümkün Anlamları ve Teorik Tartışmalar	70
4.3. Martha Nussbaum'un Demokratik Eğitim Anlayışı	75
4.4. Kozmopolitan Eğitimin İlkeleri	78
4.4.1. Bir ideal olarak eleştirel sorgulama	78
4.4.2. Bir ideal olarak kozmopolitanizm	81
4.5. Kozmopolitan Demokratik Eğitimin Uygulanması	83
4.6. Sonuç.....	86
Notlar	88
Kaynakça.....	89

KISIM III GELİŞİM & ÖĞRENME

5. BÖLÜM

ÖZDÜZENLEME VE ÖZDÜZENLEMELİ ÖĞRENME

5.1. Giriş.....	96
5.2. Özdüzenleme Gelişimi	97
5.3. Özdüzenleme ve Ana Babalık.....	99
5.4. Öğrenme ve Özdüzenleme.....	101
5.5. Zimmerman'ın Özdüzenlemeli Öğrenme Yaklaşımı.....	102
5.6. Özdüzenlemeli Öğrenmede Birey.....	106
5.7. Özdüzenlemeli Öğrenme ve Bağlam	109
Kaynakça.....	111

6. BÖLÜM

KÜLTÜR VE PSİKOLOJİ BAĞLAMINDA BİREYCİLİK- TOPLULUKÇULUK VE BENLİK KURGUSU

6.1. Giriş.....	116
6.2. Kültür ve Psikoloji	117
6.2.1. Yerel psikoloji	120
6.2.2. Kültürel psikoloji.....	121
6.2.3. Kültürler arası psikoloji.....	122
6.3. Bireycilik-Toplulukçuluk.....	124

6.4. Kültürün Yansıması Olarak Benlik.....	129
6.4.1. Benlik kurgusunun ikili sınıflaması: bağımsız benlik kurgusu ve bağımlı benlik kurgusu.....	131
6.4.2. Kağıtçıbaşı'nın aile değişim modeli.....	134
6.4.2.1. Bağımlı aile modeli.....	135
6.4.2.2. Bağımsız aile modeli	136
6.4.2.3. Psikolojik/duygusal bağımlı aile modeli.....	136
6.4.2.4. Bir sentez: özerk-ilişkisel benlik kurgusu.....	138
6.5. Sonuç.....	139
Kaynakça.....	142

7. BÖLÜM

MÜZİK EĞİTİMİNİN BİLİŞSEL YETENEKLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

7.1. Giriş.....	150
7.2. Okuma-Yazma	150
7.2.1.1. Fonolojik farkındalık	151
7.2.1.2. Dinlenen müziğin okuduğunu anlama üzerindeki etkisi.....	154
7.2.1.3. Müzik eğitiminin ilk okuma-yazma becerisi üzerindeki etkisi	155
7.2.1.4. Müzik eğitiminin yazma becerisi üzerindeki etkisi	156
7.3. Okuma Güçlüğü	157
7.3.1. Disleksi	157
7.3.2. Müzik eğitiminin disleksi üzerindeki etkisi	158
7.4. İkinci Dil Öğrenme	160
7.5. Matematik	161
7.6. Zekâ.....	163
7.6.1. Müzik eğitiminin zekâ üzerindeki etkisi	163
7.7. Bellek.....	165
7.8. Sonuç.....	167
Kaynakça.....	168

KISIM IV ÖĞRETME

8. BÖLÜM İLKOKULDA YAZMA EĞİTİMİ

8.1. Giriş.....	180
8.2. Yazma Eğitimi Yaklaşımları	181
8.3. Süreç Temelli Yazma Aşamaları	182
8.3.1. Planlama.....	183
8.3.1.1. Yazmaya hazırlık	183
8.3.1.2. Konu seçimi.....	183
8.3.1.3. Amacın belirlenmesi	184
8.3.1.4. Fikir üretme	185
8.3.1.5. Konuyu özelleştirme	185
8.3.1.6. Fikirleri organize etme.....	186
8.3.2. Taslak yazma.....	187
8.3.3. Gözden geçirme	187
8.3.4. Düzeltme.....	188
8.3.5. Yayımlama- Paylaşma.....	188
8.4. Süreç Temelli Yazma Eğitimi: Öğrenme Öğretme Döngüsü	189
8.5. Yapısöküm (Deconstruction)	189
8.5.1. Metnin amacı.....	191
8.5.2. Metin türü.....	191
8.5.3. Yazarın bakış açısı.....	193
8.6. Ortak Yapı (Joint Construction)	193
8.6.1. Fikirleri organize etme	194
8.6.2. Taslak yazma.....	194
8.6.3. Gözden geçirme	197
8.6.4. Düzeltme.....	198
8.7. İşbirlikli Yapı (Collobrative Construction).....	199
8.8. Bağımsız Yapı (Independent Construction).....	199
8.9. Öğretmen Geribildirimi.....	200
8.10. Akran Geribildirimi.....	203
8.11. Bağımsız Yazma: İkinci Aşama	204
8.12. Sonuç	206
Kaynakça.....	207
Ekler	214
Ek 8.1. Yazma Eğitim Süreci	214
Ek 8.2. Planlama ve Organizasyon Şeması.....	216

Ek 8.3. Gözden Geçirme Kontrol Listesi.....	219
Ek 8.4. Düzeltme Kontrol Listesi.....	220
Ek 8.5. Düzeltme Sembolleri ve Anlamları (MEB, 2000)	221
Ek 8.6. Hikâye Edici Metin Öğretmen / Akran Değerlendirme Formu	222
Ek 8.7. Bilgilendirici Metin Öğretmen / Akran Değerlendirme Formu	223
Ek 8.8. Örnek Şiirler	224
Ek 8.9. Şiir Öğretmen / Akran Değerlendirme Formu	228

9. BÖLÜM

BİLİŞSEL TANI MODELLERİ KULLANILARAK BECERİLER DÜZEYİNDE AYRINTILI OLARAK BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ GERİBİLDİRİM

9.1. Giriş.....	230
9.2. Bilişsel Tanı Modelleri	231
9.3. Geribildirim	236
9.4. Bilişsel Tanı Modelleriyle Geribildirim	238
9.4.1. Bilişsel tanı modelleri kullanılarak hazırlanmış beceriler düzeyinde ayrıntılı bireyselleştirilmiş geribildirim formu sunan bazı araştırmalar.....	240
9.5. Sonuç.....	250
Kaynakça.....	254

KISIM V EĞİTİM TEKNOLOJİSİ

10. BÖLÜM SANAL ÖĞRENME ORTAMLARI

10.1. Giriş.....	264
10.2. Sanal Öğrenme Ortamları.....	264
10.3. Metaverse	267
10.4. Etkin Sanal Öğrenme Ortam Gereksinimleri.....	269
10.5. Sonuç	274
Kaynakça.....	277

11. BÖLÜM

EĞİTİM TEKNOLOJİSİ ALANINDA TASARIM TEMELLİ ARAŞTIRMA

11.1. Giriş.....	286
11.2. Tarihsel Gelişimi	286
11.3. Tanımı ve Türleri.....	289
11.4. Özellikleri.....	290
11.5. Diğer Araştırma Yaklaşımları ile Benzerlik ve Farklılıkları	292
11.6. Sınırlılıkları	294
11.7. Eğitim Teknolojilerinde Tasarım Temelli Araştırmalar	295
11.7.1. Ürün odaklı araştırmalar	296
11.7.2. Kavramsal veya süreç odaklı araştırmalar	298
11.8. Sonuç	299
Kaynakça.....	300
Yazarlar	303
Editör	309